

Franckesche Stiftungen zu Halle

Considerationes Modestae & pacificae Controversiarum De Justificatione, Purgatorio, Invocatione Sanctorum, Christi mediatore, & Euchariastia

Forbes, William

Helmstadii, A. MDCCIV.

VD18 11391456

Caput I. De Operum bonorum necessitate ad salutem, & quaestionibus
coincidentibus.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

[urn:nbn:de:gbv:ha33-1-219598](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:ha33-1-219598)

licet affirmantem partem se quidem facilius, ut probabiliorem, admittere profiteatur, sententiam tamen P. Martyris, id in dubium vocantis, non improbat, sicut oportuit, sed liberum cuique hic esse debere iudicium, nimis audacter affirmat. Hanc sententiam communiter rejiciunt caeteri omnes Protestantes, nec immerito: adversatur enim sacris literis, quae, ut alia plurima mittam loca, saepe testantur, Christum in die iudicii omnibus pro qualitate ac quantitate operum suorum praemia iusta poenasque condignas assignaturum; pugnat etiam cum Patrum communi consensu, quod nec ipsi problematici disputatores negare audent: fatetur enim ingenue P. Martyr loco supra citato, quod Patres omnes praemiorum (Pag. 124.) discrimina statuerint, & hic errorante multa secula in Joviniano damnatus fuerit; (vide Hieron. lib. 2. contra Jovin.) pugnat etiam cum recta ratione. Sed de tota hac realii multo fusius agentes consulantur.

Pag. 125.)

Ad librum IV. Bellarmini,

Quo de Justitia Operum agitur.

CAPUT I.

De Operum bonorum necessitate ad salutem, & quaestionibus coincidentibus.

Nega-

Egarinec potest nec debet, multa de operum necessitate ad salutem, a Luther, illiusque sequacibus rigidioribus, admodum incommode atque etiam inconsiderate dicta, quae quocumque demum sensu sive respectu dicta vel scripta fuerint, nos pravo aliorum more non excusamus, nedum defendimus; immo reprehensione digna inprimis esse judicamus illa atque istiusmodi alia. Quae Bellarminus hoc libro IV. de Justif. cap. I. ex Petro Canisio refert, ex illorum libris excerpta, commemorare non libet; aeterna enim silentii nube illa sepeliri, quam in apertum proferri, multo satius est, & Deo piisque omnibus gratus. Sed in hoc manifestam sibi injuriam a Romanensibus fieri, conquerruntur omnes saniores Protestantes; quod paucorum errata, male & calumniose omnibus theologis Reformatis ab illis impingantur.

In Colloq. altenburg. A. 1568. in hoc conveniunt theologi faciani & electorales, *Bona opera justificatis & salvandis esse necessaria*, sed utrum ista propositio, Pag. 126.) *Opera sunt necessaria ad salutem*, simpliciter esset rejicienda, nec ulla ratione in ecclesia toleranda, disceptatum fuit. Electorales, adversariis suis multo doctiores & saniores, dicebant, necessaria esse ad salutem, non quidem necessitate efficientiae, (non aliam tamen *efficientiam*, quam proprie *meritoriam* intellexisse sive exclusisse illos, ex variis Actorum locis mihi admodum probabile videtur)

detur) sed necessitate praesentiae, ac proinde propositionem praedictam illo sensu, (vide Acta p. 430.) qvo a Pontificiis traditur, bona videlicet opera nostra causam esse seu meritum iustitiae & salutis, detestari se. Et moto de hac forma loquendi certamine periculoso & scandali pleno, (scil. tempore germanici Interim) nunquam se illa forma usos esse, ac ne nunc quidem tueri illam velle, nec deinceps ea uti decrevisse, (in qvo ex nimio pacis studio doctissimi hi viri plus aequo adversariis suis cesserunt) simpliciter tamen ac sine determinatione ulla, se damnare hanc formam, ut per se ac simpliciter falsam & impiam, non posse. Flaciani autem licet non negarent, Bona opera esse justificatis necessaria necessitate praesentiae, multas ob causas, qvod Bellarminus etiam agnoscit, tamen propter scandalum & erroris periculum, contendebant, propositionem praedictam, *Bona opera simpliciter necessaria ad salutem esse*, non esse in ecclesia tolerandam. Hanc Flacianorum sententiam Lutherani hodie communiter tuentur. Vide lib. Concordiae p. 698. Chemnicium Loc. theol. parte 3. de Operibus renatorum, q. 7. I. Gerhard. L. de Bonis operibus, num. 45. caeterosque fere omnes. Pareus etiam (cum Jo. Davenantio, episc. sarisb. Disput. de Iustitia actuali c. 31. p. 400 aliisque permultis) lib. de Justif. contra Bellarm. c. 1. *Qua in parte* (inquit) *facile nos eis* (Flacianis scil.) *subscribimus.* Et paulo post, eadem p. 831. *Non quod dicere non liceat, opera necessaria esse ad salutem, nempe non*

impediendam, non vero ad salutem efficiendam, sed quia nolumus ambigue loquendo scandalum ponere. Quin immo idem Pareus de Amiff. gratiae & statu peccati l. 5. c. 1. affirmare non veretur, Flacianorum dogmata de Providentia, Praedestinatione, Gratia, Libero arbitrio, Bonis operibus, Adiaphoris, Statutis, & nonnulla alia, saniora fuisse, quam adversae partis, sed modum ea tradendi atque tuendi plane turbulentum & furiosum. Deus bone, quam morosa, & ab omni moderatione Pag. 127. a.) aliena sunt plerorumque, qui hodie controversias tractant, theologorum ingenia & judicia! Nulli enim ferre unquam theologi Protestantes Flacio & Flacianis aut pertinaciores aut turbulentiores fuere. Sed de Phil. Melanchthonis singulari eruditione & moderatione in plerisque, quae hodie controversantur, fidei capitibus, (quam etiam discipulorum multi sequuti sunt) cui non constat? Ne gravare, lector, apud historicum nobilissimum & candidissimum, I. A. Thuanum, singulare hujus viri elogium legere, Hist. lib. 26. p. 809.

Sed plerique fere alii Protestantes hodie concedunt & solícite urgent bonorum operum necessitatem, etiam ad salutem; plurimi quoque, non *necessitatem* tantum praesentiae, sed & *efficientiae* admittunt, si nomine efficientiae non aliquod propriè dictum meritum, aut propria vis ac dignitas ipsorum operum in salute comparanda intelligatur, sed tantum causalitas sive efficientia quaedam *secundaria* minoris ac inferioris ordinis &

& gradus, & divinae gratiae ac fidei semper *subordinata*. Existimant enim, bona opera in iustificatis & salvandis necessario exigi, non tantum ut signa & effecta verae & vivae fidei, sed etiam ut viam quendam salutis seu causam, sine qua non, aut conditionē, qua non praestita, a nemine adulto, & cui tempus bene operandi concessum, salus aeterna obtineri possit: immo, ut nihil non largiantur, quod ipsa veritas fateri cogit, esse causam salutis suo modo & loco adjuvantem & efficientem, non tantum *ad salutem non impediendam*, seu retinendam & conservandam, atque etiam *consummandam*, quod dicunt quidam, licet non satis plene, sed & ad eam *consequendam*, sed citra omne omnino meritum proprie sic dictum. Ita, ut Bellarminum tam operosa, immo etiam odiosa rei minime controversae probatione omnino supersedere potuisse & debuisse, judicent omnes doctiores & saniores Protestantes. Quaecunque enim quibusdam imperitis rerum controversarum tractatoribus temere & inconsiderate aliquando exciderint, cogitare tamen debuit Bellarminus, (atque cum eo etiam alii Romanenses) rem sibi fuisse non cum Simonianis, Gnosticis, Eunomianis, & ejusmodi hominum monstris, Christi gratiam in lasciviam vertentibus, sed cum hominibus cum timore & tremore, pro modulo lucis & gratiae concessae, salutem suam operari satagentibus. Sed proh dolor plerique, qui hodie *ad scribendum de controversiis fidei accedunt*, nihil fere aliud afferunt, praeter *judicium*
N a affectui

affectui mancipatum, & affectum perturbatissimum.

Pag. 128.a.) Licet haec quaestio de necessitate operum secundum efficientiam, ex parte pertineat ad lib. 5. in quo de bonorum operum meritis, Deo juvante, differetur, quia tamen a Bellarm. cap. 7. 8. & 9. hujus libri, & iis, qui ad Bellarmini argumenta respondent, de ea disputatur, non erit abs re, nec ab instituto nostro alienum, in praesenti paucis eam discutere.

Plurima S. Scripturae loca, quorum quaedam a Bellarmino adducuntur, sed quibus innumera prope alia adjici possunt, ut Heb. 10. 36. 1. Timoth. 2. 15. Phil. 2. 12. 2. Cor. 7. 10. & cap. 4. 17. *Momentanea levitas tribulationis nostrae, excellenter magnum pondus gloriae κατεργάζεται* operatur in nobis, Rom. 8. 13. & 17. c. 10. 9. Matth. 25. 34. 35. *Possidete regnum caelorum, esurivi enim:* & ibidem, juxta vulgatum interpretem, vers. 21. *Quia in paucis fuisti fidelis, supra multa te constituam.* Jac. 1. 25. & 2. 14. Gal. 6. 8. *Qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam.* Apoc. 7. 14. 15. *Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, &c.* ideo (ὁὶ τῶτο) *sunt ante thronum Dei*, clarissime demonstrant, in adultis opera bona ad salutem relationem habere, non ordinis tantum, (ut frigide cum aliis responderet Pareus ad cap. 7. hujus libri p. 1029.) qualem habet medium ad finem, antecedens ad consequens, conditio, sine qua non, ad effectum, cujus conditionis praesentia quidem non efficit, absentia vero potest impedire salutem;

tem; sed etiam relationem *causalem*, qualis est relatio causae suo modo & loco efficientis, vel adjuvantis, ad effectum. Similiter Pareo respondet Davenantius in Praelect. de Justitia actuali, cap. 32.

Eadem semper fuit sententia Patrum, quorum plerosque etiam vocabulo *meriti* ad hanc efficientiam significandam usos constat, licet non eo sensu, quo hodie a multis Romanensibus intelligitur & usurpatur, ut postea dicemus. Quod autem ex Bernhardo de Gratia & lib. arbitr. communiter objicitur, *Bona opera esse viam regni, non causam regnandi*, nae illud valde debile est: negat enim tantum Bernardus, opera esse causam proprie sive ex condigno meritoriam regni coelestis, ceu patet ex ipsis ejus verbis: *Alioqui si proprie appellantur ea, quae dicimus nostra merita, spei quaedam sunt seminaria, charitatis incentiva, occultae praedestinationis indicia, futurae felicitatis praesagia, via sunt regni, non tamen causa regnandi.* Pag. 127. b.) Vbi affirmat, *esse viam*, ac proinde aliquo modo causam regni; nam via, quando in ea ambulatur, sive potius ambulatio in via, (*sicut in bonis operibus incedere seu ambulare* dicimur Ephes. 2. 10.) revera est causa perveniendi ad metam. Non igitur satis considerate loquuntur ii Protestantes, qui opera relationem habere ad salutem *medii seu viae* concedunt, negant tamen, relationem ullam *causae* habere, nisi illius, sine qua non: quae proprie causa non est. Omne enim medium respectu

propositi finis, omnisque via respectu metae, ad quam tendit, in ipsa praxi sive actuali rerum usu, rationem causae obtinet, ut nemini non constare potest.

Suffragantur etiam plurimi doctissimi & maximi nominis Protestantes. M. Bucerus in Colloq. ratisbon. 2. p. 94. *Cujus igitur rei dicit Dominus, hoc loco, (Matth. 25. 34.) causam esse sanctorum bona opera? Cum causali enim conjunctione subjiciuntur, Esurivi enim. &c. plenae perceptionis & fruitionis hujus regni, non juris in hoc regnum.* Nota tamen obiter, lector, hanc Bucerii distinctionem minus solidam esse, nisi de principali juris causa intelligatur. Et paulo post: *Deus itaque bona suorum opera causas facit & augendae, indiesque perficiendae salutis, tandemque plene etiam perfruendae.* Et p. 569. *Causas autem esse aliquo modo mercedis aeternae etiam bona sanctorum opera, quis nostrum unquam inficiatus est? Non enim hac de re, sed de eo pugnamus, unde vim habeant.* Et in cap. 2. ad Rom. in conciliatione horum, *Deus reddet unicuique secundum facta*, saepe repetit, bona opera causas esse beneficiorum Dei & salutis aeternae, nec id negari posse, cum Deus id passim in script. testetur, sed non primas, neque per se, verum secundarias causas, & id etiam non nisi ex ultronea benevolentia Dei. p. 99. 100. 101. & seq. aliquot. J. Calvinus * lib. 3. Institut. cap. 14. sect. 21. *Istis nihil obstat, quo minus opera Dominus tanquam causas inferiores amplectatur.* Sed unde id? Nemp̃ quos sua
miseri-

* Lib. 3. Institut. c. 14. sect. 21.] Vel c. 10. 11. 48.

miserericordia, aeternae vitae haereditati destinavit, eos ordinaria sua dispensatione per bona opera inducit in ejus possessionem. Quod in ordine dispensationis praecedat, posterioris causam nominat. Haec ratione ab operibus interdum vitam aeternam deducit, non quod illis referenda sit accepta, sed quia, quos elegit, justificat, ut demum glorificet. Priorem gratiam, quae gradus est adsequentem, causam quodammodo facit. Subjungit quidem ibidem, istis scripturarum locutionibus seriem magis notari, quam causam; Pag. 128.b.) quibus tamen verbis causae rationem simpliciter non negat: loquitur enim comparate tantum, neque etiam satis ad mentem Spiritus S. in Scriptura loquentis, Hieron. Zanchius l. 5. de Natura Dei cap. 2. Non simpliciter negamus, bona opera esse causam salutis, nempe instrumentalem potius, quam efficientem, (intellige principalem efficientem: secus enim sibi ipse aperte contradiceret) ut causam, quam vocant sine qua non. Et postea: Bona opera causa sunt instrumentalis possessionis vitae aeternae, per haec enim, tanquam per media & legitimam viam ducet nos Deus in possessionem vitae aeternae. Piscator frequentissime & disertissime in 25. Matth. ad verba, Esurivi enim, &c. Deinde esto, notari hic causam; inde tamen non sequitur, notari meritum seu causam meritoriam: etenim causae nomen latius patet, quam ad meritum. Et sane bona opera respectu vitae aeternae habent rationem causae efficientis, non ut merita, sed ut via seu ambulatio, qua ad vitam aeternam pervenitur, ex ordinatione Dei.

Simili res haec declarari potest, ut, si cui donetur thesaurus in cacumine montis reconditus, sed hac lege, ut, si potiri eo velit, montem conscendat, illumque effodiat. Hic certe conscensus montis, & effossio thesauri, rationem habent causae efficientis respectu possessionis ac fruitionis thesauri; at non habent rationem meriti, quippe quum thesaurus ille fuerit donatus. Eadem fere verba legere est apud anglum illum, qui supplementum adiecit Commentario perkinsiano in cap. 6. 7. ep. ad Gal. Sic etiam Piscator in cap. 1. ad Eph. vers. 4. Haec autem ipsa nostri sanctificatio, (qua sancte vivimus) actio Dei est, qua nos, inter alias, ad salutem adducit, ac proinde rationem aliquam causae efficientis habet. Vide eundem in cap. 6. ad Rom. v. 23. & in Exegesi aphorismorum p. 336. 337.

Propter haec ante citata Calvinii, Zanchii, Piscatoris, & caeterorum dicta, magnas hodie excitant tragœdias theologi Lutherani, & vociferantur, Calvinianos in hac doctrina cum Pontificiis consentire, & contra veritatem conspirare. Vide J. Gerhard. L. de Bon. operib. num. 45. & Joh. Himmelium in suo Calvino-Papismo parte 1. cap. 7. aliosque. Sed saepius dictum, hosce scriptores in plerisque hodie controversiis magna iudicii infirmitate laborare, utut in paucis quibusdam aliis rectius sapiant. Pag. 129.) Matthias Martinus in Notis in Methodum suam S. theol. cap. 5. pag. 436. *Ad vitam aeternam bona opera aliquid conferre, est planissimum, neque propterea illico causa meritoria aliqua hic statuitur. Nam vocabulum cau-*

causae latius patet, quam meriti. G. J. Vossius in Thesibus theologicis excus. 1628. de Bonis operibus, quæst. 1. thesi 1. pag. 57. & de Bonorum operum meritis, thesi 10. pag. 79. & 80. J. Arminius in Articulis perpendendis de Bonis operibus n. 3. Vorstius in Antibellarm. pag. 628. in Antipistor. parte 2. pag. 126. *Ut igitur deinceps calumniari desinat* (Pistorius,) *aperte fateamur, bona opera non tantum ut viam quandam antecedere ipsam salutem, tanquam metam nobis propositam, sed etiam causam esse salutis, suo modo adjuvantem vel efficientem.* Vide etiam eundem in Examine libelli J. Piscatoris de Praedest. Goudae excus. an. 1618. p. 150. 151. *Quæ efficacem nostri vocationem seu fidem & conversionem nostram consequuntur, aliquam in nobis salutis causam habent, non quidem meritoriam, (absit) sed tamen infimi ordinis aliquam.* Id quod serio hic notandum est, maxime propter eos, qui, ut merita salutis contra Pontificios fortius scilicet elidant, ne causas quidem ejus ullas in nobis reperiri posse contendunt. Alstedius Theol. polemicae parte 4. An bona opera sint necessaria? Si Bellarminus nomine efficientiae, non intelligit aliquod meritum, aut propriam vim & dignitatem ipsorum operum in comparanda salute, phrasis ista potest admitti; bona siquidem opera faciunt ad consequendam vitam aeternam, sed non merendo p. 496. Remonstrantes in sua Apologia c. 22. p. 237. Fr. Whiteus in Opere contra Fisherum supra nominato p. 514. affirmat, bona opera esse instrumentalem, sed non meritoriam salutis causam, atque sic etiam intelli-

N 5

git

git illud Bernhardi dictum, cuius p. 128. a. mentio facta. Vide etiam pag. 517. 520. & 546. ubi bona opera in relatione ad regnum cœlorum, *causae* admittit esse *dispositivas*, *adjuvantes* & *imperantes*, non autem meritorias. R. Rollocus de Vocatione efficaci, cap. 3. pag. 28. *Sunt quidem, fateor, ad vitam aeternam opera regenerationis necessaria, sed non tanquam merita aut causae meritoriae, verum tanquam media, per quae progrediendum est.* Pag. 130.) *Causae quidem etiam dici possunt suo quodam modo & loco: placent enim Deo in Christo, eumque suo quodam modo movent.*

Plures alios in re certissima & apertissima plane supervacaneum est nominare. Vide tamen, lector, qui rigidissimorum scriptorum dictis maxime delectaris, viri ipso rigore fere rigidioris G. Amesii Medullam S. theologiae lib. 2. cap. 1. thes. 30. *Obedientia, inquit, nostra, licet non sit principalis aut meritoria causa vitae aeternae, est tamen causa aliquo modo administrans, adjuvans & promovens versus possessionem huius vitae.* Lege & thes. 31. aliosque id genus plurimos, quorum sententiis chartas hasce meas commaculati ægre patior. Vide quoque Davenantium, episc. sarisb. de Justitia actuali, cap. 32. pag. 406. circa finem, licet sibi non semper hac in re satis constet. Conclusionem itaque illam, quam ponit Bellarm. l. 4. de Justif. in fine cap. 9. *Necessaria esse ad salutem opera bona, non solum ratione praesentiae, sed etiam alicujus efficientiae, & non minus opera, quam fidem ad salutem suo modo referri, ut verissimam* admit-